

HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 18/2004 vp

Hallituksen esitys laiksi työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta Kainuun hallintokokeilualueella vuosina 2005—2009

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä syyskuuta 2004 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta Kainuun hallintokokeilualueella vuosina 2005—2009 (HE 144/2004 vp).

Lakialoite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä seuraavan aloitteen:

— LA 94/2004 vp — Jari Vilén /kok ym, Laki työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta eräissä Lapin kunnissa ja Kainuun hallintokokeilualueella vuosina 2005—2009, joka on lähetetty valiokuntaan 6 päivänä lokakuuta 2004.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kehittämispäällikkö Teemu Eriksson, sisäasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Carin Lindqvist-Virtanen ja vanhempi hallitussihteeri Juha Rossi, sosiaali- ja terveysministeriö
- sijoituspäällikkö Tuula Korhonen, Kansaneläkelaitos
- ylitarkastaja Paula Väliverronen, Verohallitus

- johtaja Alpo Jokelainen, Kainuun työvoima- ja elinkeinokeskus
- maakuntajohtaja Timo A. Säkkinen, Kainuun liitto
- kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Hannu Kempainen, Kajaanin kaupunki
- kunnansihteeri Seppo Rajala, Puolangan kunta
- kunnanvaltuuston puheenjohtaja Leena-Kaisa Pärkkä-Hietala ja kunnanjohtaja Veikko Tossavainen, Vaalan kunta
- sosiaalipoliittinen asiamies Vesa Rantahalvari, Palvelutyönantajat ry
- sosiaalipoliittinen sihteeri Kaija Kallinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- johtaja Antti Neimala, Suomen Yrittäjät ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Kirkkohallitus
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
- Pellervon taloudellinen tutkimuskeskus
- Kunnallinen työmarkkinalaitos
- Suomen Kuntaliitto
- AKAVA ry
- Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto ry.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta Kainuun hallintokokeilualueella vuosina 2005—2009. Esityksen mukaan työnantajan sosiaaliturvamaksu poistettaisiin viideksi vuodeksi Kajaanin ja Kuhmon kaupungeissa, Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan, Ristijärven, Sotkamon, Suomussalmen ja Vuolijoen kunnissa. Vapautuksen piiriin kuuluisivat yksityiset työnantajat eli yritykset ja kotitaloustyönantajat, valtion liikelaitokset sekä kuntatyönantajat. EY-lainsäädännöstä johtuen kuitenkin esimerkiksi maatalous, porotalous, kalastus ja liikenne olisivat vapautuksen ulkopuolella. Tarkoituksena on tukea työnantajien sosiaaliturvamaksua koskevalla vapautuksella työllisyyttä ja työllistämisedellytyksiä. Sosiaaliturvamaksuja menetettäisiin noin 4,5 miljoonaa euroa vuodessa, mikä katettaisiin nostamalla työnantajan sosiaaliturvamaksua 0,008 prosenttiyksikköä.

Esityksen mukaan työnantaja tekisi maksuvapautuksen saadakseen verovirastolle Verohallituksen vahvistaman kaavan mukaisen aloittamisilmoituksen. Työnantaja saisi oma-aloitteisesti ilman eri päätöstä tehdä maksuvapautusvähennyksen sen palkanmaksukuukauden sosiaaliturvamaksusta, jona aloittamisilmoitus on jätetty verovirastolle. Verovirasto voisi erityisestä syystä päättää, että maksuvapautus tulee voimaan aloittamisilmoituksen jättämiskuukautta aikaisemmasta ajankohdasta. Maksuvapautus koskisi kuitenkin aikaisintaan tammikuussa 2005 maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää työnantajan sosiaaliturvamaksua. Laissa säädettäisiin EY-sääntelyyn liittyen maksuvapautuksen enimmäismäärästä, joka olisi 30 000 euroa kultakin palkanmaksuvuodelta maksettavasta sosiaaliturvamaksusta.

Laissa olisi lisäksi muun muassa säännökset veroviraston ja työvoima- ja elinkeinokeskuksen yhteistyöstä, veroviraston toimivallasta perusteettomasti suorittamatta jätetyn työnantajan sosiaaliturvamaksun maksuunpanoon, veroviraston ja Verohallituksen tarkastusoikeudesta,

tiedonsaantioikeudesta ja oikeudesta tietojen luovuttamiseen sekä muutoksenhausta. Esitys liittyy valtion vuoden 2005 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki olisi määräaikainen. Se on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005, ja se olisi voimassa vuoden 2009 loppuun siten, että viimeisen kerran vapautuksen sosiaaliturvamaksusta saisi tammikuussa 2010 joulukuussa 2009 maksettavien palkkojen perusteella.

Lakialoite

Eduskunta hyväksyi vuonna 2002 lain työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta eräissä kunnissa vuosina 2003—2005 (1200/2002). Tuon lain perusteella yksityinen työnantaja ja valtion liikelaitoksista annetussa laissa (627/1987) tarkoitettu valtion liikelaitos ovat saaneet tuossa laissa säädetyillä edellytyksillä kolmen vuoden kokeiluajaksi vapautuksen velvollisuudesta suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksua. Tätä lakia sovelletaan yllä mainittuihin työnantajiin, joilla on tuloverolain (1535/1992) 13 a §:ssä tarkoitettu kiinteä toimipaikka jossakin seuraavista kunnista:

Lapin lääni: Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Kitilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Salla, Savukoski, Sodankylä, Utsjoki tai Ylitornio;

Oulun lääni: Hailuoto; tai

Länsi-Suomen lääni: Houtskari, Iniö, Korpoo, Nauvo tai Velkua.

Hallitus antoi 14.9.2004 eduskunnalle esityksen laiksi työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta Kainuun hallintokokeilualueella vuosina 2005—2009 (HE 144/2004 vp). Tuon lakiehdotuksen perusteella yksityinen työnantaja, valtion liikelaitoksista annetussa laissa (1185/2002) tarkoitettu valtion liikelaitos, lakiehdotuksessa mainittu kunta sekä Kainuun hallintokokeilusta annetun lain (343/2003) mukainen maakuntahallinto saisivat tuossa lakiehdotuksessa esitetyillä edellytyksillä viiden vuo-

den ajaksi vapautuksen velvollisuudesta suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksua. Lakia sovellettaisiin yllä mainittuihin työnantajiin, joilla on tuloverolain (1535/1992) 13 a §:ssä tarkoitettu kiinteä toimipaikka jossakin seuraavista kunnista: Kajaanin ja Kuhmon kaupungit, Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan, Ristijärven, Sotkamon, Suomussalmen ja Vuolijoen kunnat.

Lapin vaikean työttömyys- ja kuntataloustilanteen vuoksi olisi perusteltua laajentaa hallituksen esityksen laiksi työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta Kainuun hallintokokeilualueella vuosina 2005—2009 soveltamisalaa myös laissa työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta eräissä kunnissa vuosina 2003—2005 mainittuihin lappilaiskuntiin.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lakiehdotuksessa on kyse määräaikaisesta laista, jolla työnantajat vapautettaisiin vuosina 2005—2009 Kainuun hallintokokeilualueen kunnissa suorittamasta työnantajan sosiaaliturvamaksua. Ehdotuksen mukaan maksuvapautus koskee yksityisiä työnantajia kotitaloudet mukaan lukien, valtion liikelaitoksia sekä kunta-työnantajia. Esitys kytkeytyy hallitusohjelmaan, hallituksen strategia-asiakirjaan ja valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista 15.1.2004 tehtyyn valtioneuvoston päätökseen.

Nyt käsillä oleva esitys kuuluu Kainuun hallintokokeiluun liittyviin toimenpiteisiin. Kainuu on korkean työttömyyden ja pitkään jatkuneen muuttotappion aluetta. Muun muassa alueen yritysten vähäinen määrä ja julkisen sektorin työpaikkojen nopea väheneminen viime vuosikymmenellä on vaikuttanut alueen kehitykseen. Lisäksi esimerkiksi alueen syrjäinen sijainti ja harva asutus lisäävät yritysten kustannuksia muuhun maahan verrattuna. Esityksellä pyritään aikaansaamaan erityisesti myönteisiä yritysvaikutuksia ja edistämään etenkin pk-yritysten ja kuntien työllistämisedellytyksiä ja työllisyyttä sekä vaikuttamaan suotuisasti muuttoliikkeeseen. Valiokunta pitää esitystä perusteltuna. Valiokunta pitää myös kuntatyönantajan mukaantuloa maksuvapautuksen piiriin perusteltuna ottaen huomioon kuntien merkityksen palveluiden ja työllisyyden edistäjänä. Julkisen palvelujärjestelmän toimivuudella on merkitystä myös muuttoliikkeen kannalta.

Valiokunta toteaa, että Vaala on ainoana Kainuun maakunnan kunnista hallintokokeilun ul-

kopuolella, lähinnä erikoissairaanhoidopalvelujen Ouluun suuntautuvan yhteistyönsä johdosta. Elinkeinoyhteistyössä ja aluekehittämisessä Vaalan kunta sen sijaan suuntautuu Kainuuseen. Vaala kuuluu myös Kainuun työvoima- ja elinkeinokeskuksen toimialueeseen. Vaalan jääminen työnantajan sosiaaliturvamaksuvapautuksen ulkopuolelle loisi valiokunnan näkemyksen mukaan rajan Vaalan ja muun Kainuun työnantajien ja yritysten välille. Tämä vaikuttaisi muun muassa yritysten sijoittumiseen ja laajemminkin Vaalan kunnan kehitykseen. Edellä yleisesti Kainuun osalta todetut työttömyys, muuttotappio ja muut tekijät koskettavat myös Vaalan kuntaa. Edellä kuvatuista syistä valiokunta pitää perusteltuna Vaalan mukaanottamista maksuvapautuksen piiriin. Saadun selvityksen mukaan tämä ei edellytä muutosta maksuvapautuksen rahoittamiseksi vuodelle 2005 esitetyn sosiaaliturvamaksun korotuksen määrään. Edellä olevan perusteella valiokunta ehdottaa, että Vaalan kunta lisätään lakiehdotuksen 3 §:n 1 momenttiin. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että 3 §:n 2 momenttiin, 6 §:n 1 momenttiin ja lain nimikkeeseen tehdään tästä johtuvat tarkistukset.

Sosiaaliturvamaksuvapautuksen rahoitus on tarkoitus toteuttaa korottamalla työnantajan sosiaaliturvamaksua tekemällä työnantajan kansaneläkemaksuun 0,008 prosenttiyksikön korotus. Tästä on annettu erillinen hallituksen esitys (HE 184/2004 vp). Parhailtaan on käynnissä eräissä Lapin ja saariston kunnissa vastaavanlaisen sosiaaliturvamaksuvapautuksen kokeilu, joka on rahoitettu samalla tavoin järjestelmän sisäisesti. Tässä yhteydessä valiokunta haluaa

kiinnittää menettelyyn huomiota periaatteellisesta näkökulmasta. Alueellisten työnantaja-maksuhelpotusten rahoitus nostamalla muiden alueiden työnantajien maksurasitusta heikentää näiden muiden alueiden työnantajien työllistämismahdollisuuksia ja vaikuttaa negatiivisesti näiden alueiden ja kuntien kehitykseen. Valiokunta toteaa lisäksi, että tällaisten toimenpiteiden toistuva laajentaminen saattaa vaikeuttaa myös käynnissä olevien kokeilujen vaikutusten arviointia.

Vaikka nyt käsillä oleva työnantajan sosiaaliturvamaksuvapautus ei sinänsä ole kokeilu, vaan määräaikainen alueellinen maksuvapautus, valiokunta pitää asianmukaisena, että myös tämän toteutusta seurataan, jotta vaikutuksia voidaan jatkossa analysoida. On hyvä saada kokemuksia myös tämäläisestä mallista, jossa kunta-työnantajakin on mukana.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan lain piiriin on tarkoitus kuulua muun muassa alueen kuntatyönantajat. Lakiehdotuksen 1 §:n muotoilu jättäisi kuitenkin kuntayhtymät, maakuntahallintoa lukuunottamatta, lain soveltamisalan ulkopuolelle. Tämän johdosta valiokunta

ehdottaa lakiehdotuksen 1 §:ää täsmennettäväksi siten, että siinä viitataan lain 3 §:ssä mainittujen kuntien lisäksi myös mainittujen kuntien muodostamiin kuntayhtymiin.

Lakialoite

Parhailaan on asianomaisissa Lapin ja saariston kunnissa meneillään kolmivuotinen työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamista koskeva kokeilu. Koska valiokunta on päättänyt ehdottaa nyt käsillä olevan työnantajan sosiaaliturvamaksua koskevan maksuvapautuksen hyväksyttäväksi hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta ehdottaa, että lakialoite hylätään.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotus) ja

että lakialoite LA 94/2004 vp hylätään.

Valiokunnan muutosehdotus

Laki

työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapauttamisesta Kainuun maakunnassa vuosina 2005—2009

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Sen estämättä, mitä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa laissa (366/1963) säädetään velvollisuudesta suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksu, yksityinen työnantaja, valtion liikelaitoksista annetussa laissa (1185/2002) tarkoitettu valtion liikelaitos, 3 §:ssä mainittu kunta ja mainittujen kuntien muodostama kuntayhtymä sekä Kainuun hallintokokeilusta annetun lain

(343/2003) mukainen maakuntahallinto saa tässä laissa säädetyillä edellytyksillä viiden vuoden ajaksi vapautuksen velvollisuudesta suorittaa työnantajan sosiaaliturvamaksua (*maksuvapautus*).

2 §

(Kuten HE)

3 §

Tätä lakia sovelletaan 1 §:ssä tarkoitettuun työnantajaan, jolla on tuloverolain (1535/1992) 13 a §:ssä tarkoitettu kiinteä toimipaikka jossakin seuraavista kunnista: Kajaanin ja Kuhmon kaupungit, Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan, Ristijärven, Sotkamon, Suomussalmen, *Vaalan* ja Vuolijoen kunnat.

Maksuvapautus koskee vain *1 momentissa tarkoitettulla alueella* sijaitsevan kiinteän toimipaikan työntekijöille maksettujen palkkojen perusteella määräytyvää työnantajan sosiaaliturvamaksua. Kotitaloustyönantaja on oikeutettu maksuvapautukseen, jos työ suoritetaan *1 momentissa tarkoitettulla alueella*.

4 ja 5 §
(Kuten HE)

6 §

Työnantajan on maksuvapautuksen saadaksesen tehtävä verovirastolle aloittamisilmoitus. Ilmoituksessa on annettava tieto työnantajan toimialasta, kotipaikasta, *3 §:n 1 momentissa mainitussa* kunnassa sijaitsevasta kiinteästä toimipaikasta ja sen työntekijöiden lukumäärästä, kyseisessä toimipaikassa ilmoitusta edeltävän kalenterivuoden aikana maksettujen palkkojen ja niiden perusteella suoritettavan työnantajan sosiaaliturvamaksun määrästä, ilmoitusta edeltävän kolmen vuoden aikana työnantajalle myönnettyistä ja maksetuista de minimis -tuista sekä Verohallituksen määräämät muut tarvittavat tiedot.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

7—17 §
(Kuten HE)

Helsingissä 29 päivänä lokakuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
vpj. Veijo Puhjo /vas
jäsen. Lasse Hautala /kesk
Rakel Hiltunen /sd
Hannu Hoskonen /kesk
Esko Kurvinen /kok
Lauri Kähkönen /sd

Kari Kärkkäinen /kd
Rosa Meriläinen /vihr
Heli Paasio /sd
Satu Taiveaho /sd
Tapani Tölli /kesk
Ahti Vielma /kok
Tuula Väättäinen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.